

KAPITEL IV

DEN GEOGRAFISKE MOBILITET PÅ ARBEJDSMARKEDET

IV.1 Indledning

Højere mobilitet kan reducere arbejdsløsheden

Et kendetegn ved et velfungerende arbejdsmarked er blandt andet en høj mobilitet, der modvirker flaskehalsproblemer og sikrer en effektiv allokering af arbejdskraften. For at fastholde et lavt ledighedsniveau, er det vigtigt med velfungerende tilpasningsmekanismer i form af fleksibel løndannelse og/eller høj mobilitet. I en situation, hvor der er en vis rigiditet i løndannelsen, kan der være regioner med meget lav eller ingen arbejdsløshed, og her kan den samlede ledighed mindskes, hvis virksomhederne kan tiltrække ledig arbejdskraft fra andre regioner.

Forskellige typer mobilitet

Der skelnes normalt mellem forskellige typer arbejdsmarkeds-mobilitet. Den faglige mobilitet er kendetegnet ved graden hvormed personer med bestemte faglige karakteristika kan substitueres med personer med andre faglige karakteristika i produktionsprocessen. Den geografiske mobilitet omfatter både arbejdspladsmobiliteten, der blandt andet er kendetegnet ved, hvor mange beskæftigede der skifter job fra år til år, og bopælsmobiliteten, der dækker over hvor stor en andel af arbejdsstyrken, der finder beskæftigelse i et andet geografisk område. I dette kapitel behandles den faglige mobilitet ikke, idet den vedrører uddannelsespolitikken, som ligger uden for kapitlets emnekreds. I stedet belyser kapitlet den geografiske mobilitet, og der er særlig fokus på de lediges mobilitet.

Strukturproblemer og barrierer for geografisk mobilitet

Formålet med dette kapitel er dels at give en beskrivelse af den geografiske arbejdsmarkeds-mobilitet og dels at vurdere, i hvilket omfang der eksisterer strukturproblemer og barrierer for mobiliteten på arbejdsmarkedet. Sådanne kan f.eks. opstå på grund af høje flytteomkostninger for boligejerne.

Kapitlets indhold

I afsnit IV.2 gives en generel beskrivelse af den geografiske mobilitet på arbejdsmarkedet, og i afsnit IV.3 belyses, hvilke baggrundsfaktorer der er afgørende for de lediges geografiske mobilitet. I afsnit IV.4 undersøges, om ejerboligformen er med til at skabe strukturproblemer på arbejdsmarkedet.

IV.2 Beskrivelse af den geografiske mobilitet

Bopælsmobiliteten har været faldende i sidste halvdel af 1990'erne

Et simpelt udtryk for bopælsmobiliteten er andelen af befolkningen, der i et givet år har flyttet bopæl. Der har både for flytninger inden for og mellem kommuner været en stigende tendens frem til midten af 1990'erne, hvorefter andelen af befolkningen, der flytter bopæl, har været faldende, jf. tabel IV.1. Der ser således ikke ud til at være konjunkturafhængighed i flytteomfanget i 1990'erne, hvilket er i modsætning til situationen i 1980'erne, jf. Finansministeriet (1995). Hvis fremgangen i efterspørgslen efter arbejdskraft i en højkonjunktur ikke finder sted præcis, hvor der er ledig arbejdskraft, kan der opstå et behov for, at personer flytter i takt med, at efterspørgslen efter arbejdskraft stiger. Derfor kunne man forvente en vis konjunkturafhængighed i flytteomfanget. Prisstigninger på ejerboligmarkedet og øget fastlåsning af lejeboligmarkedet trækker dog i retning af at reducere flytteomfanget under en højkonjunktur.

Tabel IV.1 Flytninger inden for og mellem kommuner i Danmark, 1988-2000

	1988	1990	1992	1994	1996	1998	2000
	-----			Pct.	-----		
Mellem kommuner	6,1	6,1	6,0	6,3	6,4	6,1	6,0
Indenfor kommuner	10,2	10,4	10,6	11,2	10,5	10,3	10,1
I alt	16,3	16,6	16,6	17,4	17,3	16,7	16,1

Anm.: Antallet af flytninger er angivet som andel af befolkningen.

Kilde: Danmarks Statistik, *Statistisk Tiårsoversigt* (flere udgaver).

**Mobiliteten
medvirker ikke til at
udligne regionale
arbejdsløshedsfor-
skelle**

Der kan være mange andre årsager til flytninger, men en del af dem er formentlig arbejdsmarkedsrelaterede. Der er imidlertid ikke noget, der tyder på at flytningerne medvirker til at udligne regionale forskelle i arbejdsløshed. I en undersøgelse af, hvorvidt geografisk mobilitet medvirker til at reducere strukturproblemerne på arbejdsmarkedet, betragter Dilling-Hansen og Smith (1996) bruttoflytninger mellem amter i Danmark. Bruttoflytninger betragtes, fordi strukturproblemer kan opstå, hvis en region på samme tid har mangel på en type arbejdskraft og ledighed blandt andre typer arbejdskraft. Sådanne problemer kan løses med til- og fraflytninger, uden at der nødvendigvis er nogen nettoflytning. Undersøgelsen viser, at der er en tendens til, at høj regional arbejdsløshed øger bruttotilflytningen. Det fremhæves, at den høje kompensationsgrad i form af indkomsterstøttende ydelser dæmper incitamenterne til geografisk mobilitet, men det kan dog ikke forklare, at der ligefrem er tilflytning til områder med relativ høj arbejdsløshed. I en analyse af, hvorvidt adgang til grønne områder har betydning for tilflytningen, finder Andersen (2002) lignende resultater med hensyn til effekten af regional arbejdsløshed på bruttotilflytningen.

**Bopælsmobiliteten
er på europæisk
niveau**

Der er foretaget en international sammenligning af bopælsmobiliteten i udvalgte OECD lande, jf. tabel IV.2. Danmark indgik dog ikke i den oprindelige undersøgelse, idet der ikke findes sammenlignelige administrative geografiske enheder. Egne beregninger viser dog, at bopælsmobiliteten i Danmark har et sammenligneligt niveau med en række andre kontinentale europæiske lande, men at den er lavere end i f.eks. Sverige. En opdeling af Danmark i fem regioner viser således, at 1,32 pct. af befolkningen flyttede region i 1995. I Sverige flyttede 1,61 pct. af befolkningen mellem otte regioner. Opdeler man i stedet Danmark i to regioner – øst og vest for Storebælt – halveres flyttefrekvensen dog og er i det tilfælde mere sammenlignelig med Italien, Spanien og Tjekkiet, der har relativt lav mobilitet. Australien, Canada, Japan, New Zealand, Storbritannien og USA adskiller sig ved at have forholdsvis høj bopælsmobilitet. Forskellene mellem USA og Europa kan forklares ved, at i tilfælde af stød til økonomien sker tilpasningen i Europa primært ved ændringer i erhvervsfrekvensen, mens man i USA i stedet flytter, jf. Decressin og Fatás (1995). Sådanne tendenser

Tabel IV.2 Regionale flytninger i udvalgte OECD lande, 1995

	Antal regioner	Bruttoflytninger
		----- Pct. -----
Australien	8	1,93
Belgien	11	1,27
Canada	66	2,15
Danmark^{a)}	5	1,32
Danmark^{a)}	2	0,61
Finland	5	0,92
Frankrig	22	1,49
Holland	12	1,61
Italien	20	0,50
Japan	10	2,45
New Zealand	12	1,99
Spanien	17	0,60
Storbritannien	12	2,30
Sverige	8	1,61
Tjekkiet	8	0,55
Tyskland	16	1,24
Ungarn	7	1,47
USA	51	2,22

a) Opdelingen af Danmark på fem regioner er Sjælland og øerne, Fyn, Nordjylland (Nordjyllands og Viborg amter), Midtjylland (Århus, Vejle og Ringkøbing amter) og Syddjylland (Ribe og Sønderjyllands amter). Opdelingen af Danmark på to regioner er henholdsvis øst og vest for Storebælt.

Anm.: Bruttoflytningerne angiver andelen af flyttede personer i forhold til populationen. For Canada og New Zealand refererer tallet til 1996, for Tyskland 1993, for Spanien 1994 og for Storbritannien 1998. Landene i det kontinentale Europa har et gennemsnitligt antal indbyggere pr. region på mellem 0,9 (Belgien) og 2,9 (Italien) millioner indbyggere.

Kilde: OECD (2000) og egne beregninger for Danmark på grundlag af registerdata, jf. boks IV.1.

er der også tegn på i Danmark, idet konjunkturudviklingen påvirker udviklingen i arbejdsstyrken, jf. kapitel I (figur I.19).

Op mod en femtedel af de beskæftigede skifter årligt job

I Danmark har de beskæftigede en relativt lav grad af jobbeskyttelse i form af omkostninger for virksomhederne ved afskedigelser (jf. Nicoletti mfl. (2000)), og dette trækker i retning af at give høj arbejdspladsmobilitet. Man kan opnå et udtryk for arbejdspladsmobiliteten ved at undersøge, hvor stor en andel af de beskæftigede, der er ansat på samme arbejdsplads året efter. I 2000 var ca. 77 pct. af de beskæftigede fortsat på deres oprindelige arbejdsplads, mens godt 4 pct. var blevet arbejdsløse, og næsten 19 pct. havde fundet et nyt job, jf. tabel IV.3. Af disse havde langt de fleste, 13,5 pct., fundet nyt job lokalt, mens 3,5 pct. var beskæftiget i et andet pendlingsopland men boede stadig lokalt. Blot 1,9 pct. var flyttet til et andet pendlingsopland. Der er med andre ord forholdsvis mange, der skifter job, men kun en lille del af disse jobskift involverer bopælsmobilitet.

Tabel IV.3 Forsikrede lønmodtageres arbejdsmarkedsstatus

Status 1999	Status 2000	Pct.
Beskæftiget	Beskæftiget, samme arbejdsplads, bor i samme opland	77,0
Beskæftiget	Beskæftiget i andet opland, bor i samme opland	3,5
Beskæftiget	Beskæftiget, ny lokal arbejdsplads, bor i samme opland	13,5
Beskæftiget	Beskæftiget og bor i andet opland	1,9
Beskæftiget	Arbejdsløs, bor i samme opland	4,0
Beskæftiget	Arbejdsløs, bor i andet opland	0,2
I alt		100,0

Anm.: Opgørelsen omfatter 19-66 årige forsikrede lønmodtagere, dvs. f.eks. indgår selvstændige og personer, der går på pension eller efterløn ikke. Oplande henfører til pendlingsoplande som defineret i Andersen (2000). De her anvendte pendlingsoplande er kendetegnet ved 50 pct. flere interne flytninger end eksterne.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata, jf. boks IV.1.

**Lav
ansættelsesvarighed
i Danmark**

Den høje danske arbejdspladsmobilitet modsvares af, at varigheden af ansættelserne gennemsnitlig er relativt kort, og dette bekræftes af internationale sammenligninger, jf. tabel IV.4. I 1995 havde den gennemsnitlige ansættelse i Danmark en varighed på 7,9 år, hvilket er blandt de laveste varigheder i OECD. Selv når der tages højde for den forskelligartede sammensætning af de beskæftigede med hensyn til køn, alder og erhverv er ansættelsesvarigheden i Danmark forholdsvis lav, jf. OECD (1997).

Tabel IV.4 Gennemsnitlig ansættelsesvarighed i år i udvalgte OECD-lande, 1995

Australien	6,4
Belgien	11,2
Canada	7,9
Danmark	7,9
Finland	10,5
Frankrig	10,7
Grækenland	9,9
Holland	8,7
Irland	8,7
Italien	11,6
Japan	11,3
Polen	17,5
Portugal	11,0
Schweiz	9,0
Spanien	8,9
Storbritannien	7,8
Sverige	10,5
Tjekkiet	9,0
Tyskland	9,7
USA	7,4
Østrig	10,0

Kilde: OECD (1997).

Fordele og ulemper ved høj arbejdspladsmobilitet

Der kan både være fordele og ulemper ved høj arbejdspladsmobilitet. En høj arbejdspladsmobilitet bevirker, at arbejdsmarkedet er mere fleksibelt og bedre kan imødekomme strukturelle ændringer som f.eks. en ændret erhvervs sammensætning. Dermed reduceres risikoen for flaskehalse og mangel på arbejdskraft. Der kan imidlertid også være ulemper forbundet med høj arbejdspladsmobilitet, hvis den opstår som følge af, at virksomhederne ikke er i stand til at holde på medarbejderne og dermed opbygge virksomhedsspecifik human kapital.

IV.3 De lediges geografiske mobilitet

Er ledige villige til at være mobile?

Det er som påpeget ovenfor vist i Dilling-Hansen og Smith (1996) og Andersen (2002), at bopælsmobiliteten ikke er med til at udligne regionale arbejdsløshedsforskelle. Tværtimod ser det ligefrem ud til, at der sker tilflytning til områder med høj arbejdsløshed. Dette kunne tyde på, at arbejdsløse ikke flytter til regioner i landet med høj beskæftigelsesgrad og efterspørgsel efter arbejdskraft. Bjørn og Dohlmann (2002) finder som et eksempel, at den geografiske mobilitet blandt ledige sønderjyske kvinder er yderst beskeden. Således ønsker næsten 75 pct. af de adspurgte ikke at flytte for at få job, ligegyldigt om der er gode skolemuligheder, pasning af børn og tilbud om arbejde til partneren i tilflytningsregionen. Når ledighed indtræffer, kan den ramte også søge efter ledige stillinger i andre regioner, men der kan være flere årsager til, at dette ikke sker. Ofte er der familiemæssige årsager, og den forholdsvis generøse dagpengekompensation kan forringe incitamenterne til at finde beskæftigelse.

Fleksibilitetsfremmende ydelse

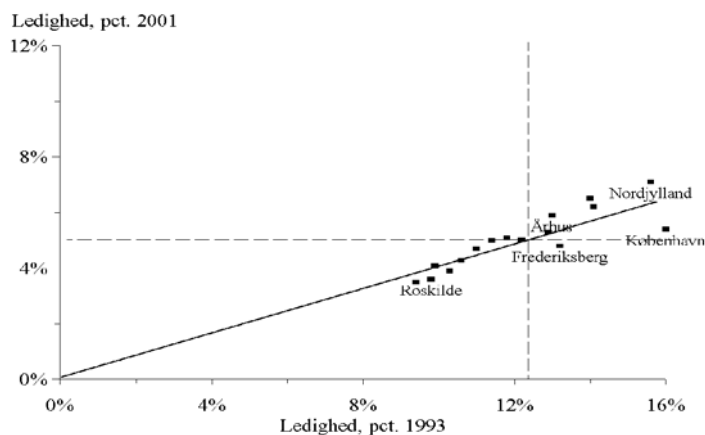
Der er desuden omkostninger forbundet med at flytte bopæl. Med det formål at fremme arbejdsstyrkens geografiske mobilitet har Arbejdsformidlingen mulighed for at yde flyttehjælp til ledige, ledighedstruede samt beskæftigede, der skifter bopæl i forbindelse med overtagelse af arbejde med bestemte kvalifikationer, som ikke kan dækkes med lokal arbejdskraft, jf. Arbejdsmarkedsstyrelsen (2000). Flyttehjælpen ydes som en 50 pct. refusion af dokumenterede udgifter, og der kan højst udbetales 100.000 kr. Ydelsen kan gives til udgifter i forbindelse med transport af bohav, istandsættelse af til- og fra-

flytningsbolig, boligindskud, stempelafgifter og salær til advokat og ejendomsmægler. Hjælpen ydes kun, hvis den samlede daglige transporttid til og fra den nye arbejdsplads reduceres til under fire timer som følge af flytningen.

Regionale forskelle i ledighed har ikke ændret sig meget

Hvis ikke der er forskelle i de regionale ledighedsprocenter, kan det indvendes, at der ikke er behov for geografisk mobilitet blandt de ledige. Det er imidlertid en kendsgerning, at der er forskelle i ledigheden på amtsniveau, og at der ikke er tegn på, at disse forskelle har ændret sig meget fra 1993 til 2001, jf. figur IV.1. De fleste amter har således i denne periode oplevet et fald i ledighedsprocenten, som svarer til faldet i ledigheden for hele landet.

Figur IV.1 Ledigheden fordelt på amter i 1993 og 2001

Anm.: Den stiplede vertikale og horisontale linie angiver den gennemsnitlige ledighed i hhv. 1993 og 2001. Hældningen til den fuldt optrukne linie angiver det gennemsnitlige relative fald i ledigheden fra 1993 til 2001, dvs. punkter, der ligger under denne linie, er amter, som har haft et relativt større fald i ledigheden end landsgennemsnittet. Betragtes de amter, som lå over landsgennemsnittet i 1993, har kun to amter haft et større relativt ledighedsfald end landsgennemsnittet.

Kilde: Danmarks Statistik, *Statistikbanken*, www.statistikbanken.dk.

**Geografiske
variationer i
ledighed fordelt på
a-kasser er blevet
større**

Det er også muligt at opnå et indtryk af, om den geografiske variation i ledigheden er specielt udtalt for medlemmer af bestemte a-kasser, og om det har ændret sig over tid. I 1993, hvor arbejdsløsheden var stor, var ledighedsgraden i amtet med den største ledighedsgrad for de fleste a-kassegrupper i størrelsesordenen to gange så stor som i amtet med den mindste ledighedsgrad, jf. tabel IV.5. De største relative regionale forskelle var der blandt akademikerne, og de mindste forskelle var der blandt medlemmer af a-kasser inden for fremstillingsfagene. I 2000 var den samlede ledighed generelt væsentligt lavere, men dette gav sig ikke udslag i mindre relative forskelle mellem amterne med den laveste og højeste ledighedsgrad. For de fleste a-kasser er den relative forskel tværtimod steget, og kun akademikerne har oplevet en udjævning af de regionale ledighedsforskelle. Der er således ikke tegn på, at de relative regionale ledighedsforskelle udjævnes i højkonjunkturer, hvor nogle regioner kan opleve mangel på bestemte typer arbejdskraft.

Tabel IV.5 Ledighedsgrader for a-kassemedlemmer fordelt på amter, 1993 og 2000

	1993			2000		
	Mindste	Højeste	Forhold	Mindste	Højeste	Forhold
	-----	Pct. -----		-----	Pct. -----	
Byggefag	11,0	22,2	2,0	2,5	7,3	2,9
Metal	8,5	17,0	2,0	1,9	8,7	4,6
KAD	13,9	32,3	2,3	6,1	16,2	2,6
Fremstillingsfag	16,4	24,6	1,5	5,7	12,0	2,1
Tekniske funktionærer	5,4	12,5	2,3	2,1	7,2	3,4
HK	9,2	16,9	1,8	3,9	7,0	1,8
Funktionærer og tjenestemænd mv.	4,0	8,4	2,1	2,4	7,0	2,9
Akademikere	3,2	14,2	4,4	2,5	6,6	2,6
Selvstændige	6,6	19,0	2,9	4,1	15,1	3,7
Andre	8,6	17,2	2,0	4,2	13,3	3,2

Anm.: Opgørelsen omfatter 19-66 årige lønmodtagere, selvstændige og ledige a-kassemedlemmer.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata, jf. boks IV.1.

Analyserne i kapitel IV og VI bygger på registerbaserede forløbshistorier for en 10 pct. stikprøve af den danske befolkning over 18 år for årene 1988-2000. Der er hentet en række oplysninger om alder, køn, uddannelse m.m. fra den integrerede database for arbejdsmarkedsforskning (IDA) i Danmarks Statistik. Dertil er koblet oplysninger om indkomster fra Danmarks Statistiks indkomstregister. For hver enkelt individ i stikprøven er der desuden konstrueret forløbshistorier, sådan at der på ethvert tidspunkt er oplysning om, hvilken arbejdsmarkedstilstand individet befinder sig i. Disse arbejdsmarkedsforløb er dannet med udgangspunkt i fire forskellige registre.

I CRAM (Arbejdsmarkedsstyrelsens Centrale Register for Arbejdsmarkedsstatistik) findes oplysninger om ugentlige ledighedsgrader og ledighedsårsager for arbejdsløshedsforsikrede dagpengemodtagere og kontanthjælpsmodtagere, og på baggrund heraf kan arbejdsløshedsperioder konstrueres. Ikke-forsikrede ledige, som ikke modtager kontanthjælp, indgår ikke i statistikken.

Personer, hvor hovedbeskæftigelsen er AF-aktivering, eller som modtager orlovsydelse eller efterløn, indgår heller ikke i CRAM-statistikken, men opgøres i stedet i AMFORA (Arbejdsmarkedspolitiske Foranstaltninger). Der er oplysning om, hvilken foranstaltning personen er i samt start- og slutdato for foranstaltningen for perioden 1994-2000.

Arbejdsmarkedstilstande, der ikke er oplysninger om i CRAM og AMFORA, omfatter f.eks. perioder i kommunal aktivering, på barseldagpenge, sygedagpenge, kontanthjælp, revalidering og førtidspension. Månedsfordelte oplysninger herom er hentet fra SHS (den Sammenhængende Socialstatistik) for perioden 1994-2000.

Oplysninger om beskæftigelsesforløb er hentet fra CON (det Centrale Oplysnings-seddelregister). Der er information om start- og slutdato for alle personers ansættelser, og der er et tilknyttet arbejdsgiverløbenummer og en DS-arbejdsstedkode. Desuden er der oplysning om lønbeløb, ATP-beløb og ATP-sats.

I de tilfælde, hvor de forskellige registre giver modstridende oplysninger om, hvilken arbejdsmarkedstilstand individet er i (f.eks. som følge af dobbeltregistrering), er der foretaget en prioritering mellem registrene. Registrene er generelt rangordnet i rækkefølgen CRAM, SHS, AMFORA, CON.

Kun få ledige finder beskæftigelse ved bopælsmobilitet

Det fremgår af tabel IV.6, at 64 pct. af de personer, der var ledige i 1999, også var uden job året efter, mens knap 29 pct. havde fundet beskæftigelse lokalt. Ca. 6 pct. havde job i et andet opland men boede stadig lokalt, mens kun godt 1,4 pct. af de ledige var flyttet til et andet opland og havde fundet beskæftigelse her. Dette skal ses i lyset af, at 1 pct. af de fortsat ledige også flyttede bopæl til et andet pendlingsopland. Der er således ikke tegn på, at ledige i særlig stort omfang flytter for at finde beskæftigelse.

Hvornår i ledighedsforløbet flytter man for at finde beskæftigelse?

Det er muligt ved hjælp af varighedsanalyse og registerdata (jf. boks IV.1) at belyse nærmere, hvilke personer der har særlig tilbøjelighed til at flytte for at finde beskæftigelse, og hvornår i ledighedsforløbet det sker. Det fremgår af figur IV.2, at afgangsraten fra ledighed til beskæftigelse uden mobilitet falder fra godt tre pct. i starten af ledighedsforløbet til godt to pct. efter halvandet år, hvorefter den stiger lidt igen. Det sker kun sjældent, at man flytter for at opnå beskæftigelse, hvilket er afspejlet i, at afgangsraten fra ledighed til beskæftigelse via geografisk mobilitet er lavere. Den topper således ved knap 0,1 pct. efter otte ugers ledighed, hvorefter det er en hændelse, der forekommer med faldende sandsynlighed. Mod forventning er der altså ikke tegn på, at beskæftigelse ved mobilitet er en

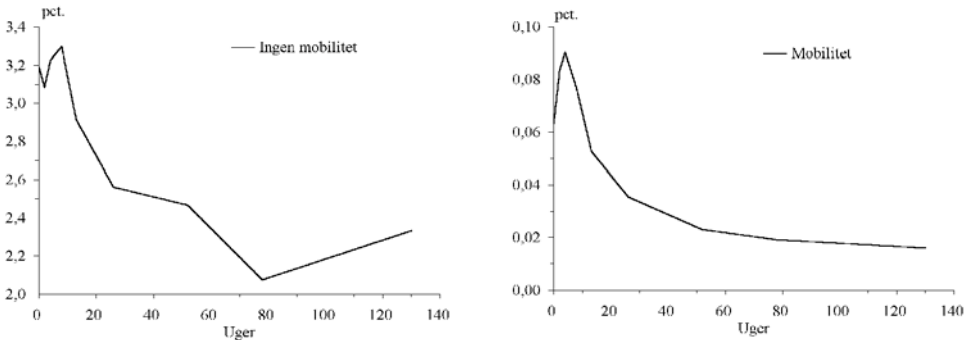
Tabel IV.6 Forsikrede dagpengemodtageres arbejdsmarkedsstatus

Status 1999	Status 2000	Pct.
Arbejdsløs	Beskæftiget og bor i andet opland	1,4
Arbejdsløs	Beskæftiget i andet opland, bor i samme opland	5,8
Arbejdsløs	Beskæftiget og bor i samme opland	28,8
Arbejdsløs	Arbejdsløs, bor i samme opland	63,0
Arbejdsløs	Arbejdsløs, bor i andet opland	1,0
I alt		100,0

Anm.: Opgørelsen omfatter 19-66 årige forsikrede ledige og aktiverede. Oplande henfører til pendlingsoplande som defineret i Andersen (2000). De her anvendte pendlingsoplande er kendetegnet ved 50 pct. flere interne flytninger end eksterne.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata, jf. boks IV.1.

Figur IV.2 Afgangsrater fra ledighed til beskæftigelse med og uden mobilitet, 1997-2000

Anm.: Afgangsraten i uge t er den betingede sandsynlighed for at forlade arbejdsløshed givet, at man har været arbejdsløs i t uger. Afgangsraterne er estimeret vha. en “competing risks” varighedsmodel, og de er angivet for en referenceperson (jf. tabel IV.7) med en kompensationsgrad på 75 pct. og en formue på 30.000 kr. Afgangsraterne er estimeret som konstante inden for bestemte intervaller, men er vist med forbundne liniestykker. Eksempelvis er afgangsraten til beskæftigelse uden mobilitet ca. 2,1 pct. i intervallet 78-130 uger.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata, jf. boks IV.1.

mulighed, der i højere grad udnyttes, når man har søgt efter job lokalt i en længere periode.

Socio-økonomiske faktorerens betydning for at finde beskæftigelse lokalt

For de ledige, der finder beskæftigelse uden at være geografisk mobile, påvirkes afgangsraten til beskæftigelse af forskellige socio-økonomiske faktorer, jf. tabel IV.7. Eksempelvis har yngre personer eller personer med videregående uddannelse højere afgangsrater til beskæftigelse. Omvendt har personer med kort erhvervs erfaring eller høj dagpengekompensationsgrad en forholdsvis lavere afgangsrater til beskæftigelse.

Hvem flytter for at finde beskæftigelse?

De fleste baggrundsfaktorer har den samme indflydelse på afgangsraten til beskæftigelse i et andet opland, men der er også undtagelser. Boligejere har således lavere tilbøjelighed til at finde beskæftigelse ved mobilitet, mens de er mere tilbøjelige til at finde beskæftigelse lokalt end andre. Ikke overraskende finder man desuden sjældnere beskæftigelse ved mobilitet, hvis man er gift. I forhold til at have en faglært uddannelse er personer med gymnasial uddannelse mere tilbøjelige til at flytte for at finde beskæftigelse, mens deres afgangsrater til beskæf-

Tabel IV.7 *Socio-økonomiske faktorerers betydning for afgangsraten til beskæftigelse lokalt og beskæftigelse i andet opland, 1997-2000*

	Ingen mobilitet	Geografisk mobilitet
Kvinde	-	-
Alder 18-24 år	+	+
Alder 25-29 år	+	+
Alder 30-39 år	+	+
Alder over 50 år	-	-
Børn	-	-
Gift	(-)	-
Statsborgerskab fra ikke-OECD-land	-	-
Erhvervs erfaring 0-4 år	-	-
Erhvervs erfaring 5-9 år	-	-
Grundskole	-	-
Gymnasial uddannelse	-	+
Videregående uddannelse	+	+
Ikke medlem af fagforening	-	+
Kompensationsgrad	-	-
Formue	-	-
Boligejer	+	-
Årsindikator, 1998	+	+
Årsindikator, 1999	+	+
Årsindikator, 2000	+	-

Anm.: De personlige karakteristika er for en referenceperson, der er mand, mellem 40 og 49 år, uden børn, ugift, fra OECD-land, bor i lejlighed, har mere end 10 års erhvervs erfaring, har faglært uddannelse, ledighedsforløbet startede i 1997 og er medlem af en fagforening. Geografisk mobilitet indebærer, at man i det efterfølgende beskæftigelsesforløb har skiftet pendlingsopland. Et plus (minus) ud for en variabel betyder en øget (reduceret) sandsynlighed for at finde beskæftigelse på 5 pct. signifikansniveau. Et tegn i parentes angiver, at effekten er insignifikant. Effekterne på afgangsraterne er estimeret vha. en "competing risks" varighedsmodel. Yderligere oplysninger om beregningerne kan fås ved henvendelse til Det Økonomiske Råds Sekretariat.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata, jf. boks IV.1.

tigelse lokalt er lavere. Det samme gør sig gældende for personer, der ikke er medlem af en fagforening, i forhold til dem, der er medlem af en fagforening.

Økonomiske incitamenter påvirker den geografiske mobilitet

Der er desuden forskel på størrelsesordenen af de forskellige effekter. Hvis eksempelvis dagpengekompensationsgraden falder med 10 pct.point, øges afgangsraten til beskæftigelse lokalt med knap 7 pct., mens afgangsraten til beskæftigelse i et andet opland stiger med ca. 11 pct. Dvs. den forholdsvis høje kompensationsgrad i Danmark virker specielt dæmpende på incitamenterne til at opnå beskæftigelse via geografisk mobilitet. På samme vis vil 100.000 kr. mere i formue reducere afgangsraten til beskæftigelse lokalt med ca. 1 pct., mens afgangsraten til beskæftigelse i et andet opland falder med ca. 6 pct.

IV.4 Ejerboligen og arbejdsløshed

Flere ejerboliger giver højere arbejdsløshed

En mulig forklaring på strukturledigheden i de vestlige lande har med geografisk mobilitet og sammenhængen mellem boligmarkedet og arbejdsmarkedet at gøre. Oswald (1996) præsenterer således dokumentation for, at der er en positiv sammenhæng mellem ejerandelen i en økonomi og arbejdsløsheden. Han viser, at 10 pct.point højere ejerandel giver ca. to pct.point højere arbejdsløshedsprocent. Der ligger et omfattende datamateriale til grund for Oswalds undersøgelse, idet sammenhængen vises at holde for en lang række OECD-lande og regioner inden for flere lande (engelske, franske, italienske og svenske regioner samt amerikanske stater). Green og Hendershott (2001a) har gennemført en udvidet empirisk analyse for de amerikanske stater og finder, at sammenhængen også her eksisterer for husstande, der består af midaldrende personer.

Boligejere er mindre mobile

Forklaringen på sammenhængen mellem arbejdsløshedsprocenten og ejerandelen er, at boligejere er langt mindre mobile end lejere, og dermed er de mindre fleksible på arbejdsmarkedet. Boligejere er først og fremmest mindre mobile, fordi der er store flytteomkostninger forbundet med køb og salg af ejerbolig. Hvis der er en stor andel af ejere i en økonomi, vil arbejdsstyrken således være forholdsvis immobil, og der er en direkte

sammenhæng mellem en mindre mobil arbejdsstyrke og højere strukturel arbejdsløshed.

Sammenhængen eksisterer også, når der kontrolleres for andre forklaringsfaktorer

Resultatet kan anfægtes på to punkter. For det første er det blevet fremført, at der i forklaringen af arbejdsløshedsprocenten burde tages højde for flere baggrundsfaktorer. Dette problem afhjælper Nickell og Layard (1999), idet de inkluderer organisationsgraden, dækningsgraden, koordinationsgraden, jobbeskyttelse, kompensationsgraden, varighed af dagpenge mm. i en analyse for 20 OECD-lande. Resultatet er næsten det samme; 10 point højere ejerprocent giver ca. 1,3 point højere arbejdsløshedsprocent.

Eksisterer sammenhængen også på individniveau?

For det andet kan det indvendes, at Oswalds resultat ville være mere pålideligt, hvis sammenhængen også kan bekræftes for adfærden på individniveau. Green og Hendershott (2001b) gennemfører derfor en varighedsanalyse af arbejdsløshedsforløb for ledige i USA, hvor de forsøger at finde effekten af at være boligejer på varigheden af individuel arbejdsløshed. Hvis man sammen med en række socio-økonomiske faktorer inddrager ejervariablen som forklarende faktor, finder de, at ejere har kortere ledighedsperioder, altså det modsatte af Oswalds resultat. Det samme har Rosholm (2000) fundet for danske forhold.

Vigtigt at kontrollere for alle karakteristika

I undersøgelser af betydningen af at være ejer på varigheden af arbejdsløshed er det imidlertid vigtigt at tage højde for alle observerbare såvel som uobserverbare karakteristika. Ellers kan resultatet skævvrides f.eks. som følge af, at personer med relativt høj ledighedsrisiko i højere grad vælger at leje frem for at eje, fordi de dermed er mere fleksible på arbejdsmarkedet. Omvendt kan der være en tendens til, at husstande med lav ledighedsrisiko har mindre behov for at være mobile, og de vælger derfor oftere ejerboligformen, idet de faste omkostninger i forbindelse med køb og salg kan udamortiseres over en længere periode, og dermed er boligomkostningerne relativt lave. Hvis det ikke er muligt helt perfekt at kontrollere for individuel ledighedsrisiko (f.eks. er der i registrene ikke oplysning om arbejdsglæde), vil der være en tendens til, at effekten af ejervariablen på afgangsraten fra ledighed til beskæftigelse har positivt fortegn. Denne effekt kan dog ikke tilskrives ejerboligformen

som sådan, men derimod boligejernes særlige karakteristika. Analysen i Green og Hendershott (2001b) forsøger at tage højde for disse forhold. Resultaterne giver indikationer af, at effekten af ejervariablen dermed skifter fortegn, sådan at ejerboligen bidrager til at øge varigheden af arbejdsløshed.

Ejerboligformen øger ikke varigheden af arbejdsløshed i Danmark

Gennemføres en lignende undersøgelse for danske data i perioden 1997-2000 findes, at ejerboligformen har en statistisk signifikant positiv effekt på afgangsraten ud af ledighed.¹ Dette resultat opnås, selvom der er forsøgt kontrolleret for, at ejere kan have særlige uobserverede karakteristika. En mulig forklaring på, at der ikke kan spores en negativ effekt, kan være, at store dele af lejemarkedet i Danmark er stærkt reguleret. Når man vurderer effekten af at være ejer i forhold til ikke at være ejer, sammenligner man derfor reelt med en del af boligmarkedet, hvor mobiliteten er lavere, end den ville være uden regulering af huslejerne. Dette forstærkes af, at økonomien i den analyserede periode var inde i en opgangsfasen, hvor boligpriserne steg, og reguleringerne på lejemarkedet derfor virkede mere bindende. En anden mulig forklaring er, at boligejere er forpligtet til løbende at betale terminer, hvilket kan betyde, at de i tilfælde af arbejdsløshed er villige til at acceptere lavere lønnede jobs eller jobs med dårligere arbejdsvilkår.

Ejerboligformen kan påvirke jobmobiliteten

Ejerboligformen kan imidlertid også have indvirkning på arbejdsmarkedet på andre måder end ved at påvirke længden af arbejdsløshedsperioderne. En undersøgelse af hollandske forhold, hvor der ligeledes er kontrolleret for, at ejere kan have særlige uobserverede karakteristika, påviser således, at ejere har lavere jobmobilitet end andre, jf. Leuvensteijn og Koning (2002).

IV.5 Sammenfatning og vurderinger

Høj jobmobilitet og lav bopælsmobilitet

Dette kapitel har vist, at den geografiske mobilitet i form af bopælsmobiliteten i de seneste år har været aftagende, og at

1) Yderligere oplysninger om beregningerne kan fås ved henvendelse til Det Økonomiske Råds Sekretariat.

i Danmark

den i international målestok ligger i den lavere ende. Relativt lave afskedigelsesomkostninger i Danmark betyder dog, at der er høj jobmobilitet.

De ledige mangler incitament til at være mobile

Det er ikke et udbredt fænomen for de ledige at flytte for at opnå beskæftigelse, og mod forventning er det ikke en mulighed, som udnyttes i højere grad jo længere tid man har været arbejdsløs. En del af forklaringen er den forholdsvis høje kompensation, som dagpengene giver i forhold til indkomsten. Højere kompensationsgrad for de ledige reducerer således tilbøjeligheden til at finde beskæftigelse i andre geografiske områder væsentligt mere end tilbøjeligheden til at finde beskæftigelse lokalt.

Ejerboligformen medvirker ikke til at forlænge ejernes ledighedsperioder

Det er en kendsgerning, at boligejere flytter langt mindre end lejere, og på denne baggrund kunne man forvente, at det ville give sig udslag i, at ejere alt andet lige har længere individuelle ledighedsperioder. Analyserne i kapitlet støtter imidlertid ikke denne hypotese. Kapitlet viser dog, at ledige boligejere hurtigere finder beskæftigelse lokalt end arbejdsløse lejere, mens tilbøjeligheden til at finde beskæftigelse i andre geografiske områder er størst for lejere.

Litteraturliste

Andersen, A. K. (2000): *Commuting Areas in Denmark*. AKF Forlaget, København.

Andersen, A. K. (2002): *Can Recreational Areas Attract New Inhabitants?* AKF Forlaget, København.

Arbejdsmarkedsstyrelsen (2000): *Et nyt arbejdsliv - Flexibilitetsfremmende ydelse (Flyttehjælp)*. København.

Bjørn, N. H. og C. Döhlmann (2002): Ringe vilje til at være mobil - Et eksempel fra Sønderjylland. SFI Arbejdspapir 7:2002, København.

Decressin, J. and A. Fatás (1995): Regional Dynamics in Europe. *European Economic Review*, 39, pp. 1627-1655.

Dilling-Hansen, M. og V. Smith (1996): Regional mobilitet i Danmark. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 134, pp. 257-271.

Finansministeriet (1995): *Budgetanalyse om mobilitet på arbejdsmarkedet*. København.

Green, R. and P. Hendershott (2001a): Homeownership and Unemployment in the US. *Urban Studies*, 38, pp. 1509-1520.

Green, R. and P. Hendershott (2001b): Home Ownership and the Duration of Unemployment: A Test of the Oswald Hypothesis. Working Paper.

Leuvensteijn, M. v. and P. Koning (2002): The effects of Home-ownership on Labour Mobility in the Netherlands. Working Paper, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

Nickell, S. and R. Layard (1999): Labor Market Institutions and Economic Performance. In O. C. Ashenfelter and D. Card (eds.): *Handbook of Labor Economics*, Vol. IIIC. North-Holland.

Nicoletti, G, S. Scarpetta and O. Boylaud (2000): Summary Indicators of Product Market Regulation with an Extension of Employment Protection Legislation. OECD Economics Department Working Papers No. 226, Paris.

OECD (1997): *Employment Outlook*. Paris.

OECD (2000): *Employment Outlook*. Paris.

Oswald, A.J. (1996): A Conjecture on the Explanation for High Unemployment in the Industrialized Nations: Part I. Working Paper. University of Warwick, Coventry.

Rosholm, M. (2000): En empirisk undersøgelse af ledighedens varighed og varighedsafhængighed. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 138, pp. 314-328.

